

การวิเคราะห์แนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

นางสาวอังคณา สภาประเสริฐ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาสารัตถศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2538

ISBN 974-631-284-7

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

AN ANALYSIS OF CHAO PRAYA THAMMASAKMONTRI'S THOUGHTS ON
ETHICAL INCULCATION

MISS ANGKANA SUMPOUPRASERT

A thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Education

Department of Foundations of Education

Graduate School

Chulalongkorn University

1995

ISBN 974-631-284-7

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

อังคณา สำเภาประเสริฐ : การวิเคราะห์แนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยา
ธรรมศักดิ์มนตรี (AN ANALYSIS OF CHAO PRAYA THAMMASAKMONTRI'S
THOUGHTS ON ETHICAL INCULCATION) อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.กรรณิการ์ สัจกุล , 376 หน้า. ISBN 974-631-284-7

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทางจริยธรรม และแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการ
ปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี โดยใช้วิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ วิเคราะห์และตีความ
ข้อมูลจากเอกสารผลงานที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของท่าน ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2435-2485

ผลการวิจัยพบว่า จริยธรรมตามแนวคิดของท่านมี 3 ประเภท คือ 1. จริยธรรมที่
เกี่ยวกับตนเอง ได้แก่ การรู้จักอนามัย การรู้จักออกกำลังกาย ความไม่ประมาท ความมัธยัสถ์
การใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ความเพียรพยายาม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความขยันหมั่นเพียร
ความอดทน การรู้จักประมาณตน ความสันโดษ ความมีเหตุผล ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์สุจริต
การรู้จักเลือกคบคน 2. จริยธรรมที่เกี่ยวกับผู้อื่น ได้แก่ ความมีกิริยามารยาท ความเคารพ
ความสุภาพอ่อนโยน ความเชื่อฟัง ความเป็นมิตร การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความอดกลั้น
ความเอื้อเฟื้อ เสียสละ ความกตัญญูทวดที่ ความเมตตา ความละเอียด ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม
3. จริยธรรมที่เกี่ยวกับชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ได้แก่ ความใส่ใจในการศึกษา การงาน
และอาชีพ ความสามัคคี การทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ การปฏิบัติตน
ตามหลักพระพุทธศาสนา

จริยธรรมที่ท่านเน้นและให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ได้แก่ การรู้จักออกกำลังกาย ความ
มัธยัสถ์ ความสันโดษ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเชื่อฟัง ความกตัญญูทวดที่ การทำเพื่อประโยชน์
ส่วนรวม ความใส่ใจในการศึกษา การงานและอาชีพ

ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรมพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรม
ในโรงเรียนและนอกโรงเรียนจะเหมือนกันในลักษณะกล่าวที่ท่านใช้ถ่ายทอดแนวคิดทางจริยธรรม
โดยใช้ลักษณะกล่าวในเชิงให้ข้อคิด ให้คำแนะนำ ให้เหตุผล ใช้คำถาม เปรียบเทียบ ผูกเป็นเรื่อง
ยกตัวอย่าง ยกสุภาษิต เป็นต้น แต่จะแตกต่างกันตรงประเภทของผลงานที่ท่านใช้ในการถ่ายทอด

ภาควิชา สาร์ตติศึกษา
สาขาวิชา พื้นฐานการศึกษา
ปีการศึกษา 2537

ลายมือชื่อนิสิต อังคณา สำเภา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา กรรณิการ์ สัจกุล
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C540076 : MAJOR FOUNDATIONS OF EDUCATION

KEY WORD: CHAO PRAYA THAMMASAKMONTRI, THOUGHTS ON ETHICS, THOUGHTS APPROACHERS ETHICAL INCULCATION

ANGKANA SUMPOUPRASERT : AN ANALYSIS OF CHAO PRAYA THAMMASAKMONTRI'S THOUGHTS ON ETHICAL INCULCATION : THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR KANNIGA SACHAKUL., Ph.D. 376 pp. ISBN 974-631-284-7

The objective of this research is to investigate Chao Praya Thammasakmontri's thoughts on ethical inculcation, by analyzing and interpreting his works and writings dating between B.E. 1892-1942, by means of a historical approach.

Research findings reveal that according to Chao Praya Thammasakmontri, ethics can be grouped into 3 categories. 1. Ethics in relation to the individual which includes, being hygienic, prudence, being economical, perseverance, initiative, diligence, personal restraint, spending time solitude, being rational, bravery, honesty, ability to make the right choices regarding people, making good use of time, and being engaged in physical exercise. 2. Ethics in relation to others, ie. good-mannered, respectful, polite, friendly, tolerant to others' opinion, restrained, helpful, self-sacrificing, showing gratitude, kind, not proud, responsible, just, and having faith in others. 3. Ethics in relation to the nation, religion and the monarchy, embraces features such as being interested in education and vocation, social harmony, dedicated to the good of society, religion, and loyalty to the monarchy.

Ethics that Chao Praya Thammasakmontri especially emphasizes are those being engaged in physical exercise, being economical, spending time solitude, honesty, gratitude, dedication to society, being concerned with education and vocation, and having faith in others.

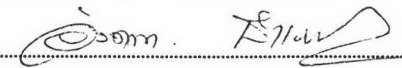
Regarding approaches to imparting ethical thoughts, it was found whether in school or out of school, there are some similarities in the addresses used by Chao Praya Thammasakmontri, for instance, his speeches tend to be in question and comparative forms, thought provoking, reasoning and advisory, however, the differences remain in the types of works he uses.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา..... สาร์ตตศึกษา.....

สาขาวิชา..... พื้นฐานการศึกษา.....

ปีการศึกษา..... 2537.....

ลายมือชื่อนิติศ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นผลงานส่วนหนึ่งของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ปุชนิยบุคคลท่านหนึ่งที่ประกอบด้วยคุณงามความดีในการทำงานประโยชน์เพื่อประเทศชาติ ผู้วิจัยขอกราบระลึกถึงพระคุณของท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ผู้วิจัยรู้สึกประทับใจในความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล ที่ให้ข้อคิด คำแนะนำ ตลอดจนให้กำลังใจและช่วยเหลือตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่มาโดยตลอด ทำให้การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ประสบผลสำเร็จ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและจะระลึกถึงพระคุณครั้งนี้ตลอดไป

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบทุกท่าน คือ ศาสตราจารย์ ประภาศรี สีหอำไพ ประธานกรรมการสอบ และรองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พทธี ศิริบรรณพิทักษ์ กรรมการสอบ ที่กรุณาให้คำแนะนำที่มีคุณค่าเพื่อความสมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.เจือจันทร์ จงสดีตอยู่ อาจารย์สวัสดิ์ จงกล และอาจารย์ ยายยี สาวนายอน ที่กรุณาให้คำแนะนำข้อมูลและเอกสารในการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณ อาจารย์อัจฉรา ชิวพันธ์ ที่กรุณาให้ปีมงานวิจัย รวมทั้งอาจารย์ Finola Chatamara ที่กรุณาตรวจแก้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ต้องขอขอบคุณ คุณมุกดา ต้องเสรีกุล เจ้าหน้าที่ห้องสมุดกรมวิชาการ ที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือและเอื้อเพื่อเอกสารข้อมูล รวมทั้งเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัย เจ้าหน้าทีห้องสมุดกองจดหมายเหตุแห่งชาติ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดหอสมุดแห่งชาติ ที่ให้บริการเอกสารข้อมูลเป็นอย่างดี

ความสำเร็จครั้งนี้ก็ด้วยความเมตตาจากทั้ง 2 ท่านคือคุณแม่ที่เอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือให้ทั้งกำลังใจและกำลังใจเสมอมา และโดยเฉพาะคุณน้าคมคาย รุ่งโรจน์ ที่ให้การสนับสนุนให้คำปรึกษา ให้ทั้งกำลังใจและกำลังใจมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้ทุนอุดหนุนสำหรับการวิจัยจำนวน 3,100 บาท อีกทั้งขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ ที่ให้กำลังใจ และคำแนะนำช่วยเหลือ อาทิเช่น คุณวิจิตรา ประสาทเวทย์กุล คุณมาลี ศรีอรุณ คุณจินตนา สักดิ์ภู่อารม คุณรุ่งอรุณ ภูธรากร และบุคคลอื่นที่ไม่ได้เอ่ยนามไว้ ณ ที่นี้

อังคณา สาเกาประเสริฐ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	12
ขอบเขตของการวิจัย	12
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	12
กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์	13
วิธีดำเนินการวิจัย	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	17
2 ชีวประวัติและสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลต่อแนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรม	
ตอนที่ 1 ชีวประวัติ	
ชีวประวัติ	19
การศึกษาและการดูงานการศึกษา	21
การปฏิบัติหน้าที่ราชการ	25
ตอนที่ 2 ผลงานด้านต่าง ๆ	
ผลงานด้านการประพันธ์	30
ผลงานด้านจริยธรรม	31
ผลงานที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม	32
ผลงานด้านการศึกษา	34

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

ตอนที่ 3	สภาพการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลต่อแนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรม	
	สภาพพื้นฐานทางด้านครอบครัว	
	การอบรมเลี้ยงดู	37
	การศึกษา	48
	การอุปสมบท	73
	ลักษณะนิสัย	79
	สภาพพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง	
	ด้านเศรษฐกิจ	102
	ด้านสังคมและวัฒนธรรม	122
	ด้านการเมืองการปกครอง	149
3	แนวคิดทางจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี	
	ความหมายของจริยธรรม	159
	จริยธรรมที่เกี่ยวกับตนเอง	161
	จริยธรรมที่เกี่ยวกับผู้อื่น	199
	จริยธรรมที่เกี่ยวกับชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์	221
4	แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี	
	แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรมในโรงเรียน	238
	ตำราและแบบเรียน	238
	การแสดงปาฐกถาแก่ครู	255
	การให้รางวัลแก่นักเรียน	263
	คำกล่าวตอบการเปิดโรงเรียน	272
	การออกข่าว คำสั่ง และอื่น ๆ	280

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรมนอกโรงเรียน	288
การประพันธ์บทร้อยกรอง	288
การประพันธ์บทร้อยแก้ว	301
การพูดทางสถานีวิทยุกระจายเสียง	315
การแสดงปาฐกถา	323
การวิจารณ์และการแสดงความคิดเห็น	328
5 สรุปและอภิปรายผล	338
รายการอ้างอิง	364
ประวัติผู้เขียน	376

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย